

*Червеняк Кристина Тарасівна, аспірантка
кафедри політології і державного управління
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ЕТНІЧНА РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ

Ідея децентралізації публічної влади реалізована у багатьох західних демократичних державах. Саме завдяки децентралізації ефективність системи управління у цих країнах піднялася на якісно новий рівень. В Україні можливість децентралізації влади обговорюється політиками і науковцями досить давно. Проте модернізація системи управління стала нагальною потребою тільки після подій в Криму та на Донбасі.

Зараз ідея децентралізації влади в Україні вважається такою, що може, надавши більших повноважень регіонам, зберегти при цьому територіальну цілісність держави. Саме тому її впровадження повинно бути виваженим і враховувати політичні, економічні та етнонаціональні особливості. Адже визначити оптимальний рівень децентралізації важко, особливо з огляду на відмінні запити різних регіонів. Тут, не в останню чергу, варто розглядати саме вплив етнонаціонального фактора, який здатен чинити найбільш руйнівний вплив на подальший розвиток України як цілісної держави.

Етнорегіональне середовище, в якому проходить реалізація ідеї децентралізації влади потребує детального аналізу. Подібний аналіз стає ефективним інструментом виявлення регіональної специфіки території країни. Адже етнонаціональний фактор, включений у геопросторові процеси, які характеризують у цілому динаміку внутрішнього розвитку країни, впливає на диференціацію (розвиток окремих частин території), інтеграцію (об'єднання цих частин в ціле), системоформування (виникнення територіальних соціальних, виробничо-економічних, рекреаційних та інших систем), а також є одним із факторів загальної регіоналізації. У певних випадках його вага може бути визначальною [7, с. 21]. У цьому контексті ефективним інструментом управління стає етнічна регіоналізація.

Основоположним тут є поняття «регіон», від якого і залежить розуміння процесу етнічної регіоналізації. Першочергово поняття регіону наповнювалося здебільшого географічним, територіальним змістом. Однак, з часом воно все більше починає включати інші фактори: подібність культур, політичну орієнтацію, оборонну взаємодію, морально-ціннісні і релігійні моменти, не говорячи вже про економічну взаємодію і загальні економічні інтереси [6, с. 87].

У термінах європейської регіоналізації, поняття «регіон» має двояке значення: по-перше, «регіон» можна трактувати як політико-географічну територіально-адміністративну одиницю, що входить до складу держави й має

окреслені адміністративні кордони, відповідний конституційно-правовий статус та сферу закріплених за нею повноважень, і, по-друге, як субнаціональний рівень управління у рамках загальнодержавної інституційної системи організації влади [4, с. 40]. А з погляду суб'єкта політичного процесу «регіони» можна розглядати, по-перше, як об'єкт державного управління з єдиним територіальним простором, що вирізняється певними ознаками (географічними, економічними, історичними, етнічними та іншими); по-друге, як організований у просторі суб'єкт прийняття політичних рішень, який виступає як суб'єкт самоврядування та самостійний фактор політичного тиску [8, с. 27].

У контексті етнічної регіоналізації вітчизняними дослідниками також широко використовується термін «етнічний регіон». В. Євтух розуміє його як місцевість, частину території країни, яка населена переважно або досить відчутно представниками тієї чи іншої етнонаціональної спільноти, можливо, кількох таких спільнот; етнонаціональний фактор у такій місцевості відчутно впливає на специфіку її розвитку [1]. І. Зварич вважає, що такі території характеризуються активними етнополітичними процесами і відрізняються від інших своєю цільовою спрямованістю. Поглиблення кризових явищ у цих регіонах здатне породити руйнівні незворотні дезінтеграційні процеси, у тому числі й безпідставні претензії на утворення національно-територіальних автономій [3, с. 35]. Як бачимо, це умовне поняття, що використовується для вирізнення територій, які наділені етнонаціональним фактором. Етнорегіон не завжди може співпадати з кордонами окремих адміністративно-територіальних одиниць, але в його межах задля збереження етнополітичної стабільності варто проводити виважену, специфічну державну політику.

Загалом, регіоналізація – це процес перерозподілу владних компетенцій, передачі функцій від національного на регіональний рівень, поява і розвиток нових інституційних форм, що відповідають новій ролі регіонів у процесі прийняття рішень на національному і наднаціональному рівнях [5, с. 208]. Тобто це процес передачі повноважень на рівень регіону. Натомість, етнічна регіоналізація – це процес передачі на регіональний рівень тих повноважень, які б задовольняли вимоги етнонаціональних суб'єктів, що проживають в межах цього регіону.

Термін «регіоналізація» варто правильно співвідносити з терміном «регіоналізм». За спостереженнями дослідника С. Маковського, у науковій літературі можна виділити три варіанта відношення між поняттями «регіоналізм» та «регіоналізація»:

1. Повне ототожнення цих понять (І. Бусигіна, М. Долішній, І. Черленяк та ін.).
2. Різновекторність цих понять, які описують одне і те ж явище – йдеться про єдиний феномен, що приймає форму або політичного низхідного процесу, який називається регіоналізмом, або структурного

висхідного процесу, який іменується регіоналізацією (П. Шмітт-Егнер, М. Калкуллі, М. Легренці тощо).

3. Розгляд регіоналізації як практичного вияву феномену регіоналізму, де перша є процесом, а другий – проектом (Л. Фосетт та ін.) [4, с. 40].

З нашого погляду, ці поняття аж ніяк не можна вживати як синонімічні, а варто їх сприймати з позицій адаптованого поєднання другого і третього підходу: як різновекторні і різнорівневі терміни, де регіоналізація є процесом передачі повноважень вниз, а регіоналізм – ідеологією, політичним рухом територіальних спільнот та/або держави за надання таких повноважень, тобто перша є, як правило, наслідком другого.

Британські вчені Дж. Еванс і Дж. Ньонхем розглядають внутрішньодержавний регіоналізм у різних формах: 1) регіоналізм як етнічний націоналізм, політичною метою якого може бути досягнення політичної незалежності, тенденції до сепаратизму; 2) регіоналізм як відображення організаційного прагнення населення регіону з метою підвищення ефективності системи управління, потреба в розширенні повноважень, політичної й економічної самостійності даного територіального простору, закріплених конституційно-правовими актами [8, с. 32]. Подібних поглядів дотримується й вітчизняний вчений І.Зварич, який також наголошує на подвійній природі цього явища. Він виділяє «адміністративний» регіоналізм, тобто «такий, який переймається переважно проблемами оптимізації системи управління із посиленням ролі місцевого самоврядування» та «політичний» регіоналізм, що «спрямований на переформатування територій традиційних держав, що склалися в минулому внаслідок певних геополітичних процесів і несе в собі загрозу існуванню територіальної цілісності цілого ряду країн» [2, с. 153-154].

Справедливо вказує на значення регіоналізму для регіональної політики С. Матвієнків: «Без урахування регіоналізму як чинника, що визначає рівень стабільності й цивілізованості, неможливо повноцінно вирішувати питання міжрегіональної консолідації, міжнаціональних відносин, гуманітарного розвитку, економічних перетворень, створення ефективної системи державного управління і самоврядування, протидії деструктивним зовнішнім впливам» [5, с. 209]. Тут також присутній «ефект доміно», як і у випадку з етнополітичною мобілізацією та політизацією етнічності: якщо центр не йде на поступки взагалі – це використовується для звинувачень, або якщо він на них все ж іде – тоді для нових, більш суттєвих, вимог. І тим не менш, як зазначає С. Матвієнків, більшість соціально-економічних, політичних, культурно-мовних й інших вимог регіонів мають бути задоволені, інакше регіональні почуття можуть перетворитись на націонал-екстремізм та сепаратизм [5, с. 211].

Етнічний регіоналізм та регіоналізація на рівні держави справді несуть в собі як конструктивний (агрегація та артикуляція інтересів, мобілізація,

політизація етнічності тощо), так і деструктивний (конфлікти, загроза територіальної цілісності, сепаратизм, сецесія тощо) потенціал. Сутність і характер цих явищ досить вдало визначив професор соціології Ньюфаундлендського університету В. Заславський, який зазначає, що у багатоетнічних країнах, де національності з визначеною територією виказують глибокі відмінності в економічному та культурному розвитку, перерозподіл ресурсів державою створює передумови для появи сепаратистських і націоналістичних рухів. Регіоналізм перетворюється на етнорегіоналізм та сепаратизм. Такої ж думки і відомий канадський етносоціолог Дж. Рудольф, який стверджує, що термін «етнорегіоналізм» використовується для визначення пошуків більш широкого контролю над політичними справами місцевої етнонаціональної спільноти, яка відокремлює себе від інших спільнот, котрі мешкають у країні [5, с. 208]. Проте цим потенціалом можна ефективно керувати при децентралізованій системі управління.

Саме тому сьогодні етнічна регіоналізація стала невід'ємною частиною процесу управління. Вона повинна застосовуватися як окремий інструмент управління в контексті децентралізації. Адже саме за допомогою регіоналізації у межах окремих регіонів для підтримання етнополітичної стабільності можна проводити виважену, специфічну державну політику. Крім того, етнічна регіоналізація, ініційована державою, є ефективним шляхом задоволення потреб етнонаціональних спільнот. Керування процесом регіоналізації з боку державних органів також дозволяє якнайкраще визначати межі розширення таких повноважень, а тому є важливим при децентралізованій системі управління, бо дає можливість запобігти деструктивним проявам етнонаціонального фактора, таким як сепаратизм, радикалізм тощо.

Список використаних джерел

1. Євтух В.Б. Етнічність : енциклопедичний довідник [Електронний ресурс] / В.Б. Євтух. – К. : Фенікс, 2012. – 396 с. – Режим доступу: http://vuzlib.com.ua/articles/book/20956-Etnichnist_enciklopedichnij/1.html
2. Зварич І. Регіональна політика: виклики та загрози / Ігор Зварич // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. — К., 2009. — Вип. 16. — С. 153-161.
3. Зварич І.Т. Регіональні особливості розвитку етнополітичних процесів в Україні: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра політ. наук. 23.00.05 «Етнополітологія та етнодержавознавство» / Ігор Теодорович Зварич; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. – К, 2009. – 52 с.
4. Маковський С.О. «Регіон», «регіоналізм», «регіоналізація» в європейському контексті: у пошуку оптимальної наукової дефініції / С.О.Маковський // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 118 (частина I). – 2014. – С. 35-50.

5. Матвієнків С.М. Етнополітична регіоналізація сучасної України / Світлана Миколаївна Матвієнків // Панорама політологічних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне: РДГУ, 2013. – Вип. 11. – С. 207-214.

6. Мурадян А. Регионализм как проблема политологии / А. Мурадян // Вестник Моск.ун-та. Сер.18. Социология и политология. – 1995. – №3. – С. 83-89.

7. Надолішній П.І. Етнонаціональний аспект адміністративної реформи в Україні (теоретико-методологічний аналіз): Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. управління. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Петро Іванович Надолішній; Українська Академія державного управління при Президентові України. – К., 1999. – 35 с.

8. Татаренко Т. Регіональний фактор у політичному житті України : Монографія / Т. Татаренко. – Луганськ : Вид. «СНУ ім. В. Даля», 2005. – 416 с.

*Мошук Анатолий Васильевич, кандидат исторических наук, доцент,
заведующий кафедрой гуманитарных наук,
Брестский государственный технический университет*

МОЛОДЁЖНАЯ ПОЛИТИКА ЕВРЕЙСКИХ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПАРТИЙ В ЗАПАДНОЙ БЕЛАРУСИ В МЕЖВОЕННЫЙ ПЕРИОД (НА ПРИМЕРЕ ПОЛЬСКОГО БУНДА)

Политическая жизнь еврейского населения межвоенной Польши, в т.ч. и четырёх западнобелорусских воеводств, отличалась большим разнообразием политических доктрин и значительным количеством политических партий. При этом одной из основных целей данных объединений было решение проблемы расширения партийных рядов и рост их численности, что, с учётом острой конкурентной межпартийной борьбы, являлось тяжело выполнимой задачей.

Конкурентность в вопросах расширения числа сторонников той или иной политической партии во многом объяснялось рядом факторов. Во-первых, значительным, по отношению к численности населения, количеством еврейских политических организаций. Во-вторых, схожестью политических доктрин целого ряда политических объединений. Например, использование религиозной догматики в политических программах Агудат Израэль и Мизрахи, идей социал-демократии в постулатах Бунда и Поалей Цион, сионистской доктрины в программах целого ряда объединений, входивших в состав Всемирной сионистской организации и др. Всё это размывало и без того достаточно узкую этно-социальную базу партий.

В данной ситуации одним из способов решения проблемы роста партийных рядов являлась активизация деятельности политических